

Lars Petter Åberg

- 1811   Född på Ålands Qvarn den 14 september.
- 1838   Inflyttad till Norrby socken som organist.
- 1872   Dog den 14 december på Sala Hospital. Hade troligen varit sjuk en längre tid.

EKEBYSKOLAN i Sala hade åren 1900/01 i första klassen ett par bröder Fredelin, den ene hette Johan Gustaf och den andre Nils Adolf. Vid den tiden hette skolan f.ö. Sala lägre allmänna läroverk. Den sistnämnde av dessa f.d. skolpojkar, Nils, dök för någon tid sedan upp hos rektor Gunnar Flodström för att överantvarda en akvarell föreställande Stora Torget i Sala 1858, målade av L. P. Åberg. Skolan tackade genom sin nuvarande rektor och konstverket hänger numera i kollegierummet, minnande såväl om en f.d. elev som om hur stadens centrum såg ut för över 100 år sedan.

Konstnären är föga känd. Men mellan 1838 och 1841 fanns i Norrby församling en klockare, som hette Lars Petter Åberg och mycket talar för att det är han, som ägnade sig åt att måla stadsmotiv. Han var född 1811 och kom närmast från Vittinge till Norrby 1838, då han tillträdde tjänsten som klockare. Åberg blev emellertid avsatt från sin tjänst och troligtvis skedde detta 1841. Han slog sig med sannolikhet ned i Sala och försörjde sig till en del på att måla, men också genom att skriva dikter av tillfällighetsnatur. Sådana finns f.ö. bevarade i Salabygdens fornminnesförenings arkiv. Den direkta anledningen till att hans bana som kyrkomusiker avbröts efter så kort tid, kan tänkas ha berott på att han misskötte sig. Åberg var gift två gånger och hade två barn. Men stort mer har inte gått att få veta. Det vore måhända av ett visst intresse att forska lite närmare i denna uppenbarligen konstnärligt begåvade människas liv och leverne.

UTÖVER den här tavlan finns veterligt i Sala f.n. ett par repliker, som Åberg gjort av exakt samma motiv. Den ena hänger på Väsby kungsgård och är daterad 1859 och den andra är i privat ägo i staden. Att utbildningen av torget var ett uppskattat arbete vittnar kanske det faktum om att tavlan reproducerades i okänt antal exemplar på Östra Westmanlands tryckeri. Dessutom är två kopior av densamma kända, varav den ena utfördes av accidenstryckaren Tingström och den andra av järnhandlaren Fischer. Dessutom målade Åberg torget i vinterskrud och originalet tillhör en privatperson i Sala. Även Måns Ols tecknades av L. P. Åberg och denna bild reproducerades t.o.m. i en familjejournal, som hette "Svea" och utkom i Stockholm.

PÅ 1920-TALET fanns i Sala en distriktsveterinär, som hette Henrik Hasselgren och denne har gjort en beskrivning av torgtavlan, som finns anslagen på den replik, som förvaras på Väsby. Av denna framgår bl.a. (se bilden) att huset längst t.v. var det s.k. pistolskiöldska huset. Intill detta låg Livners hus, som vid tiden för tavlans tillkomst inrymde kryddkramhandel. Det var f.ö. i den fastigheten, som den stora branden natten till den 14 mars 1880 uppstod. Det lär ha skett genom slarv med elden av en piga, som var i färd med att utfodra kreaturen. Fastigheten bortom var handl. Häggströms.

Huset där numera Sveriges Kreditbank ligger, kallades för Löfdahlska huset. Det blev lågornas rov året efter den stora branden. Här inrymdes hotell "Viktoria" och det berättas att vid den branden omkom en greve Hamilton på Hedensberg. Den öppna tomten t.h. om Löfdahlska huset användes som nöjesplats vid marknaderna, vilka ägde rum på torget.

Där Upplandsbanken nu är inrymd låg Sandströms hus, sedermera Nordenborgska huset, som på bilden delvis skymms av pumpbyggnaden. I envåningsbyggnaden intill Rådhuset var det krog.

Rådhuset känns väl igen, även om det vid den här tiden saknade den s.k. bolanderska takryttaren med klockan. Längst t.h. ligger gamla apoteksbyggnaden, där i nedre våningen också var inrymda bostadslägenheter.

HASSELGREN har dessutom identifierat en del av personerna, som befinner sig på torgbilden. De båda gubbarna, som pratas vid är enligt honom kamrer Roley (men med all sannolikhet avses här bergslagskamrer Roberg, som var farfar till apotekaren Roberg) samt doktor Lund (närmast apotekshuset). T. h. om dessa båda går en äldre dam, lärarinnan Lindfeldt. De bägge promenerande herrarna i centrum av bilden lär föreställa

rådmännen Wedin och Stenkvist (den senare med käpp) och vid brunnen, som försvann mot seklets slut för att ersättas av kandelabern (trädvegetationen kom först i mitten på tioalet) sitter "Bull-Lotta". Hon sålde bullar och knäck m.m.

SÅ NÅGOT OM donator av tavlan till Ekebyskolan och dennes närmaste. Grosshandlare Nils Fredelin är alltså född 1889. Han var ett av sex barn till disponerten Carl Fredelin, som innehade Nya Bryggeriet i Sala, där Hakons senast varit inrymt. Denne bryggeridisponent var också bergsingenjör och examinerad från Falu bergsskola. Han var mycket intresserad av fiske och uppförde åt sig en villa vid Långforsen, som fick namnet "Fiskebo". Det är den s.k. grönbekkska villan. Här föddes Nils Fredelin. Pappan Carl avled 1893 och familjen flyttade 1907-08 till Eskilstuna.

NILS FREDELIN har en syster, vars namn var Carola och det är från hennes dödsbo, som den Åbergska torgtavlan emenerar. Hon har i Salabygdens Fornminnesförenings årskrift 1961 på ett levande sätt skildrat sekelskiftesmiljön i Sala och särskilt då i den fastighet, där Centralhotellet vid Rådhusgatan är inrymd. Den utgjorde nämligen uppväxtmiljö för henne. Carola Fredelin blev sedermera sekreterare hos Mått-Johansson i Eskilstuna och gifte sig med ingenjören Erik Wickholm Glava glasbruk.

Som så mycket annat här i världen, som plockas fram i rampluset efter ett sekel, har den här tavlan av torget i Sala att berätta en liten historia. Atminstone de som är gamla salabor kanske haft ett visst intresse av att höra bakgrunden till taveldonationen.

Åkei

Denna tavla är målad av en målare L.P.Åberg år 1859. Vid Torget synes Pistolsköldska huset och därbredvid Lidners hus som då var kryddkrämhandel hos änkan L. I det huset började den stora branden (år 1880) genom slarv av en piga, som lyste sig med tändstickor, när hon fodrade ut ett par grisar. (Grisar och kor fanns då mycket allmänt i stadens gårdar). L hade två döttrar, en gift med borgmästare Scheut, en med en doktor Göthe. Det grå huset var handlare Häggströms hus. Huset där Handelsbanken nu är inrymt, var Löfdalska huset. Där innebrändes vid branden en greve Hamilton. Bredvid var en stor tomt, ofta använd till marknadsnöjen vid marknaderna, som hölls på Torget. Upplandsbankens hus är nu byggt på den tomten. N.J. Nordenbergska huset är det samma gamla, kallades då Sandströms hus. I det lilla låga huset i hörnet var en krog. Där är nu Mälarbankens hus, men undre våningen är inbyggd i det nya huset, naturligtvis omändrad. Rådhuset och apotekshuset äro de gamla; Rådhuset visar den ursprungliga klockstapeln. I apotekshusets nedre våning var då även bostadslägenheter. De bägge gubbarna, som prata, äro Kamrer Roberg och doktor Lund (närmast apotekshuset). Höger om honom går en gammal fröken, lärarinnan Lindfeldt. De promenerande är rådmännen Wedin och Stenkvist. Vid brunnen sitter Bull-Lotta från hyttan, troget säljande bullar, knäck och dylikt. Sala den 9 april 1923. Maurits Hasselgren.

Baksidestexten renskriven.

A203 ✓ Tavla. Akvarell inom glas och svevlakerad björkram, baksida av trä 41 x 56 cm. Målad i Torget i Sala målad av L.P. Åberg år 1859. På baksidan uppgifter ang byggnaderna inköpt d. 17/5 1962 av moder fr. Lions Club av d. 10/4 1963. Tavlan har tidigare i. H. Erik Kasser Erik Bergströms storbhus, Sala

L.P. Åberg var blankare i Mönby
G 17/62 Lions Club, Sala

Text i Väsby Kungsgårds inventarielligare.